

achter die boschage. Als dat die keiser hoorde so was hi verblift en seide ghy heren te samen wat nu te rade. hoe sullen wi nu aen sette om ope sarasinē best te bedwinghe en wt te rechte. ghi heerē en ghy kerstenen pincen allen te samen. ic bidde v nu dat ghi my by wilt staen met rade en met daede. Daer op dat die coninc vā vianc-

Hoe die heraut quam bidē keisere en bi alle die ander pincen. ende wat tōdinghe dat hi hē hede brochte vanden califfē.

Dat. C. ix. capittel.

Hoe die heraut een langhe wile ghereden hadde so quā hi voor die stad van constantinobele daer hi vant den keiser. en alle die ander coningher. hertoghe en grauen daer hi sinen last te kenne gaf den keiser segghende. hoe die califfē van baldar begherde dānt en die keiserlike crone en die keiser en die keiserinne tot sijn der ghenade. en dat in beteringhe vā sinē vriendē die hier bleuen sijn voor die stad. wāt hi geswoeren hadde nieer te ruyne hy en hadde dat lant tot sinen wille. en tot eenen littecken gaf hi mi desen goudenē duffinc dat ic die bootshape wel doen soude. nu weet ghi den sin der heydenē en haer voor nemen. Doen vāechde heydenē vā sijn borch die keiser waer si neer gheslaghe wāren. Die heraut seyde heer keisere aen dese sīde vā der stad vā ander nobelen in die delinghe tusschē die haucne vā constantinobelen recht

vijc antwoorde en seyde. hoor keiser en here mijnē bīstant en mijnē raet en sal v niet ghebrekē. mer sal v doen so ic voor en nae gedaen hebbe naest mīnder macht. Die ander coninghe heerē en pincen die seide ooc dier ghe like dat si bi hē leue en sterue wouden en doen so si voor en nae gedaen hadden. Dies hē die keiserlike maicstept seer bedanckte alsoor wel reden was. Doen sprac demofoen ghi heerē te samen wiloy wercken bi mijnē rade en mi volge. ic sal v in deser nacht leuere in handē meest alle die schepen vanden califfē. die nu ligghe in ons haue vā constantinobelen en dat bi subtril hede. Die keiser en sijn heerē die hoorden hier nae en si seide. her demofoen ridderē wi hebbe v gheuondē goet en ghetrouwe. nae uwē raet en nae uwē sin so willen wy doe en dat volbingē naest onser macht. Als demofoen dat hoorde so seide hi. ghi herē ic sal nemē een quantiteit vā onsen volcke ende gaen daer mede tot aen die schepen. ic can wel sarasins. en si sullen meenen dat ic come vā dē califfē. en ic sal segghen ic ben hier gesent in deser nacht

[t1va] *Hoe die heraut quam bi den keyser ende bi alle die ander
princen, ende wat tijdinghe dat hi hem lieden
brochte vanden calijffe.*

Dat .CIX. capittel.

Als die heraut een langhe wijle ghereden hadde, so quam hi voor die stadt van Constantinobele, daer hi vant den keyser ende alle die ander coninghen, hertoghen ende graven, daer hi sinen last te kennen gaf, den keyser segghende hoe die calijffe van Baldac begheerde dlant ende die keyserlike crone ende die keyser ende die keiserinne tot sijnder ghenaden, ende dat in beteringhen van sinen vrienden die hier bleven sijn voor die stadt, want hi gesworen hadde niet eer te ruymen, hy en hadde dat lant tot sinen wille, “ende tot eenen litteeken gaf hi mi desen gouden dussinc, dat ic die bootschape wel doen soude. Nu weet ghi den sin der heydenen ende haer voornemen.”

Doen vraechde Heyndric van Lymborch die keyser waer si neer gheslaghen¹ waren.

Die heraut seyde: “Heer keyser, aen dese side vander stadt van Andernobelen in die delinghe tusschen die havene van Constantinobelen, recht [t1vb] achter die boschage.”

Als dat die keyser hoorde, so was hi verblijt ende seyde: “Ghy heren te samen, wat nu te rade? Hoe sullent wi nu aen setten om dye Sarasinen best te bedwingen ende uut te rechten?² Ghi heeren ende ghy kerstenen princen allen te samen, ic bidde u nu dat ghi my by wilt staen met rade ende met dade.”

Daer op dat die coninc van Vrancrijc antwoorde ende seyde: “Hoort, keyser ende heren, mijnen bijstant ende mijnen raet en sal u niet ghebreken, mer sal u doen so ic voor ende nae gedaen hebbe naest mijnder macht.”

Die ander coninghen, heeren ende princen die seiden ooc dier ghelike, dat si bi hem leven ende sterven wouden, ende doen so si voor ende nae gedaen hadden. Dies hem die keyserlike majesteit seer bedanckte, alsoot wel reden was.

Doen sprac Demofoen: “Ghi heeren te samen, wildy wercken bi

---

1. neer gheslaghen: aan land gegaan

2. uut te rechten: (mee) af te rekenen

mijnen rade ende mi volgen, ic sal u in deser nacht leveren in handen meest alle die scheepen van den calijffe, die nu ligghen in ons haven van Constantinobelen, ende dat bi subtielheden.”

Die keiser ende sijn heeren die hoorden hier nae, ende si seiden: “Her Demofoen, riddere, wi hebben u ghevonden goet ende ghetrouwe. Nae uwen raet ende na uwen sin so willen wy doen ende dat volbringen naest onser macht.”

Als Demofoen dat hoorde, so seide hi: “Ghi heren, ic sal nemen een quantiteyt van onsen volcke ende gaen daer mede tot aen die schepen. Ic can wel Sarasijns, ende si sullen meenen dat ic come vanden calijffe, ende ic sal segghen ic ben hier gesent in deser nacht [t2ra] om die scheepen te bewarene, want ic weet wel dat si niet vele lieden van gheweer in die scheepen en laten. Ende als ick in twee oft in drien ben, so sal icse mannen¹ nae mijnen sin. Ende als den dach verbaert, comt dan achter aen ende gelaet u oft ghy ons bestormen wout, ende dan sullen wy u in laten ende worpen alle die Sarasinen over boort ende mannen die scheepen, so en hebben die Sarasinen gheen wijcken.”

Die keyser ende sijn heeren docht dit seer goet sin sijn, ende si lieten Demofoen gewerden, die met hem nam Amynijus, sinen neve, ende .vi. oft acht hondert mannen van sinen lieden die kersten waren gewoorden ter liefden van Demofoen, ende die namen orlof, ende si ghinghen ter poorten uute, want den avent quam op die hant, ende het begonste te donckeren seere. Als si een lange wijle ghegaen hadden, so quamen si lancx twater so verre dat si die scheepen saghen. Si riepen daer aen in Sarasijnscher spraken dat si boten bringhen souden ende halense te scheepe.

Die andere die dat hoorden, om dat si spraken goet Sarasynnoys, en wisten anders niet ten was van haren volcke, ende si quamen om dit volck in te halene.

Als si bi hem lieden quamen – twas donckere, si en hadden gheen kennisse – so seyde Demofoen ende Amynijus, sijn neve: “Siet, kinderen, die calijffe heeft ons hier ghesonden om dat wi die scheepen bewaren souden oft² die kersten heeren u eenighen oloop deden.”

Die heyden dochten [t2rb] dattet goet sin was, ende si voerden Demofoen in des calijffes crake met twee hondert van sinen mannen

---

1. mannen: bemannen

2. oft: voor het geval dat

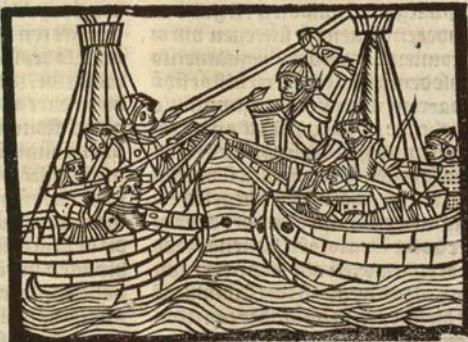
van wapenen, ende si voerden Aynijus, sinen neve, in des ruses
schepe, ende voort al die andere deelden si in die sterkste scepen dier
waren, ende aldus creghen si die scepen bi liste in, also men horen sal
eert eynde nemen sal.

om die schepen te bewarene. want ic
weet wel dat si niet vele liede vā ghe-
weer in die schepen en laten. en als icht
in twee oft in duen bē so sal icse mānē
nae mīnen sin. En als den dach ver-
baert comt dan achter aen. en gelact
v oft ghy ons bestomē wout. en dan
sullen wy v in late en worpen alle die
sarasinen ouer boort. en mannen die
schepen so en hebbē die sarasine gheē
wiche. Die kepler en sijn heerē docht
dit seer goet sin sijn. en si lieten demo-
foen gewerdē die niet
hē nam ampnus si
nen neue. ende vi. oft
acht hondert mānē
vā sine lieden die her-
sten warē gewoordē
ter liefde vā demofoe
en die namē olof en
si ghinghē ter poortē
wte. want den auent
quam op die hant en
het begonste te don-
keren seere. Als si een
lange wijle ghegaen
hadden so quamen si
lanx water so verre
dat si die schepen saghē. si riepen daer
aen in sarasynscher sprake dat si botē
vinghē souden en halense te schepen
Die andere die dat hoorden om dat si
spraken goet sarasynnops en wisten
anders niet ten was vā hare volcke.
en si quamē om dit volck in te halene
Als si bi hē liede quamē was dochtere
si en haddē gheen hēnisse. so sepe de-
mofoen en ampnus sijn neuz. Niet
kinderē die ralsse heeft ons hier ghe-
sonden om dat wi die schepen bewa-
ren soudē. oft die hersten heerē v eeni-
ghen oploop dedē. Die hepdē dochte

dattet goet sin was. en si voerden de-
mofoe in des ralskes crake met twee
hōdert vā sine mānē vā wapenē. en
si voerdē ampnus sine neue in des
ruelens schepen. en voort al die andere
deeldē si in die stercke schepē die warē
En aldus creghe si die schepē bi liste in
also mē hoie sal eert eynde nemē sal.
Hoe die kepler en esutes wt toghē
met machte vā volcke om die schepen
te bestoumen en in te nemen.

¶ Dat. C. r. capittel.

Des esutes coninc vā armenien
het is tijt dat wi in die were sijn
om te doen dat demofoen ons beuo-
len heeft. Daer op dat esutes die co-
ninc antwoorde. o kepler en here wat
ic v ter liefden doen mach daer ben ic
tot allen tijden berret toe. ende dat ter
liefden vā uwer suster margrieta. die
ic opt vā ionghē kinde bemint hebbe
in goeder repnicheyt. en ick wilde wel
dat so verre gecomē ware dat icse ma-
ken mochte een coninginne vā arme-
nien also verre alst v en uwen vader
beliefde en uwer viou moeder alroos

t ij

*Hoe die keyser ende Etsijtes uut togben met machte van volcke om die
scheepen te bestormen ende in te nemen.*

Dat .CX. capittel.

“Nu, Etsijtes, coninc van Armenien, het is tijt dat wi in die were sijn om te doen dat Demofoen ons bevolen heeft.”

Daer op dat Etsijtes die coninc antwoorde: “O, keyser ende here, wat ic u ter liefden doen mach, daer ben ic tot allen tijden bereet toe, ende dat ter liefden van uwer suster Margrieta, die ic oyt van jonghen kijnde bemint hebbe in goeder reynicheyt. Ende ick wilde wel dat so verre gecomen ware dat icse maken mochte een coninginne van Armenien, also verre alst u ende uwen vader beliefte ende uwer vrou moeder, altoos [t2va] in eeren ende in duechden.”

Daer op dat die keyser Heyndric antwoorde ende seyde: “Hoort, Etsijtes, vrient ende broedere, ic belove u hier, mogen wy die payiennen verdriven ende tonder doen, Margrieta, mijn suster, tot eenen wive op en dyen dat sijs ghewillich is, ende ic sal mijnen vader ende moeder daer af informeren.”

In welcker antwoorde dat Etsijtes seer verblijt was ende dacht in hem selven feyten van wapenen te doen, dats die heydenen ghewaer werden souden. Ende aldus al coutende so quamen si in haer roeybargen ende galyoten ende galeyen ende voeren tot aen die scheepen om te bestormene.

Als si daer bi quamen, so sachse Demofoen comen, ende hi stac sinen standaert ten scheepe uut ende Arynijus dier ghelike ende voort alle die ander capiteynen. Als die keyser dit sach ende Etsijtes, so waren si seer blijde ende voeren vast aen die ander cleen schepen, die si in namen ende worpen die heydenen al over boort. Demofoen dit siende, dede ooc der ghelike, ende alle die ander capyteynen. Aldus creghen si met subtijlheden alle die schepen in, by sonder¹ een cleen scheepken dat aent lant roeyde, ende tvolc² liep nae theyr van den calijffe toe om te claghene dat groote verlies ende schade die daer geschiet was.

---

1. by sonder: behalve — Jan Bouman z.j.: uytghesondert

2. tvolc: de schepelingen

in eerē en in duechden. Daer op dat die kepler heyn dicke antwoorde en sepe. hoor eslytes vrient en broedere is beloue v hier mogē wy die papiennē verdriuen en ronder doen margrieta mijn luster tot eenē wiue. op en open dat sijn ghewillich is. en ic sal mijnen vader en moeder daer af in foumeren. In welker antwoorde dz eslytes seer verblift was. en dacht in hē seluē sepe ten vā wapenē te doen dats die heydenen ghewaer werdē souden. en aldus al coutende so quamen si in haer roepbargen en galporen en galepen en voegen tot aen die scheepen om te bekomene. Als si daer bi quamen so sachse demofoen comē. en hi stac sine stādaert ten scheepe wt en amynius dier ghelike en voort alle die ander capiteynen. Als die kepler dit sach en eslytes so warē si seer blide. en voeren vast aen die ander deen scheepen die si in namen en woepen die heydenē al ouer bocit Demofoen dit siende dede ooc der ghelike. en alle die ander capiteynē. aldus creghe si met subtylhedē alle die scheepen in by sonder een deen scheepken dat aent lant roepde. ende vvolc liep nae theyr vande calisse toe om te daghene dat groote verlies en schade die daer geschiet was. Die kepler eslytes en demofoen die quamē al bi een in des califfen schip dat seer rostellic was. want daer was veel goets in. en dat was demofoen geschonchē om sijn subtyle vromtheits wille die hy daer bewesen hadde. En si woyē alle die standaerden vande heydenē af. en stakender des keisers standaerden op en der herstenen standaerden. Daer bedriuen si groot ghescrepe. die trompetten en claretten die ghinghē

op. een peggellic was blide vanden ghewinne vande scheepen. Die mare was ter stont in die stad gedraghē der keplerinnē en den hertoghe van limboich. die welcke hertoghe op sadt en die coninc vā viancruc en vele mānen vā wapenē om te siene oft waer was. Daer si aldus rijdende sijn nae die scheepen. so comen hē een deel heydenen teghē mettē ionghē coninc vā lybia. en si meenden een sprinck reple te doen. die hertoghe voorlachse ende die coninc vā viancruc. en si reden in den hoop. Die coninc vā lybia siende dese heeren en dat den hoop so groot was. so deysde hi en weck achter nae tbofch toe. mer vele liebē vande sine bleuē daer doot gellaghē en gheuanghen. Aldus keerden die heere weder om en quamē in die stad daer sy wel ontfanghē waren vā heere en vrouwen. ende si hadden vernomē dattet waer was datsē die scheepen in hadde die de keiser en sijn heere metter vloet brochten in die hauene vā constantinobelen. daerse die heere en vrouwē alquamē besien. wāt si noyt schoonder vloote en saghen. daer lieten si die scheepen ligghē dinnē op hare anchere al wel gemant. En die kepler eslytes demofoen en amynius die quamen in die stad van constantinobele daer si heerlic ontfanghē warē elc nac sijn der weerden vā heere en vā vrouwē. En daer waren die gheuanghē ghebrocht bi den kepsere eslytes en demofoen diese onder vnaechden hoe stere dat die saraſinen waren en wie datsē waren. Die amerael vanden coninc van lybia die sepe. ghy heeren allen den hoop onser saraſinen was twee hondert dupsent sterc. In den iersten

Die keyser, Etsijtes ende Demofoen die quamen al bi een in des calijffen schip, dat seer costelic was, want daer was veel goets in, ende dat was Demofoen geschoncken om sijn subtijle vromicheits wille die hy daer bewesen hadde. Ende si worpen alle die standaerden¹ vanden heydenen af ende stakender des keisers standaerden op ende der Kerstenen standaerden. Daer bedreven si groot ghescreye. Die trompetten ende claretten² die ghinghen [t2vb] op. Een yeghelijc was blijde vanden ghewinne vanden scheepen.

Die mare was ter stont in die stadt gedraghen der keyserinnen ende den hertoghe van Limborch, die welcke hertoghe op sadt ende die coninc van Vrancrijc ende vele mannen van wapenen om te siene oft waer was. Daer si aldus rijdende sijn nae die scheepen, so comen hem een deel heydenen teghen metten jonghen coninc van Lybra, ende si meenden een sprinck reyse³ te doen. Die hertoghe voorsachse ende die coninc van Vrancrijc, ende si reden inden hoop. Die coninc van Lybra siende dese heeren ende dat den hoop so groot was, so deysde hi ende weeck achter nae tbosch toe, mer vele lieden vanden sinen bleven daer doot geslaghen ende ghevanghen. Aldus keerden die heeren weder om ende quamen in die stadt, daer sy wel ontfanghen waren van heeren ende vrouwen, ende si hadden vernomen dattet waer was datse die schepen in hadden, die de keiser ende sijn heeren metter vloet brochten in die havene van Constantinobelen, daerse die heeren ende vrouwen al quamen besien, want si noyt schoonder vloote en saghén. Daer lieten si die schepen ligghen driven op haren anckere al wel gemant. Ende die keyser, Etsijtes, Demofoen ende Amynijus die quamen in die stadt van Constantinobele, daer si heerlic ontfanghen waren, elc nae sijnder weerden, van heeren ende van vrouwen. Ende daer waren die ghevanghen ghebrocht bi den keysere, Etsijtes ende Demofoen, diese onder vraechden hoe sterc dat die Sarasinen waren ende wie datse waren.

Die amerael vanden coninc van Lybra die seyde: “Ghy heeren, allen den hoop onser Sarasinen was twee hondert duysent sterc. Inden iersten [t3ra] ons calijffe van Baldac is met sijnder macht hondert duysent sterc, die coninc van Lybra .xxx. duysent, die coninc van

---

1. standaerden: vlaggen, wimpels

2. claretten: (metalen) blaasinstrument voor het geven van geluidssignalen

3. sprinck reyse: uitval

Capadocien .xxx. duysent sterc, Cleopatrīn die ruse .xl. duysent sterc, ende dese sijn ghedisponēert te samen om wrake te hebben van haren vrienden die hier bleven sijn. Mer die coninc Caspus sone heeft hem lieden gheseyt dat si luttel profijts daer aen doen sullen, alst merckelic aent schijn¹ heeft gheweest. Aldus, ghi heeren al te samen, weet ghi alle die waerheit ende allet opsedt ende die sterckte onser lieden.”

Die keyser Heyndric van Lymborch seide: “Hoort, payiene, oft ic u op u ghelove liet int heyr gaen totten calijffe, ende dat ghi hem seydet dat hi quam lossen sijn scheepen omme te varen weder in sijn landt, ende dat hy bidde dat ic hem dat consenteren wilde, ende mi voort eeuwelic onderdanich te sijn, ende mi hier af een antwoord bringhen wat sijns sins is. Wildy my dit beloven ende cloppen op uwen tant? Ten sal u niet ontprofijtelick sijn!”

Daer op die amerael antwoorde: “Her keyser ende ghi princen te samen, ic wil u dat sweren by al onse goden ende u dat cloppen op mijnen tandt weder bi u te comene ende u bootschap wel ende vastelic te voldoen als man van eeren, ende ic belove ende sweer u sulcken woorden daer te vermanen die u ende alle die uwe sullen profijteren. Ende ic cloppe hier op mijnen tandt als dat ic als een goet heyden man weder by u comen sal, ende u bootschap doen als een goet Sarasijn is schuldich van doen!”

Aldus nam hi orlof aen Heyndrick ende aen alle sijn heeren ende hi ghinc doen sijn bootschape.

Heyndric die keyser, Etsijtes, Demofoen, die hertoghe van Lymborch, des keysers vader, ende die grave [t3rb] van Athenen bleven al te samen bi een om te ordineren der heydenen verdriet, ende daer nae schieden si van malcanderen.

---

1. merckelic aent schijn: overduidelijk

ons califfē van baldac is met sijnder
macht hondert dupsent sterre. Die coninc
vā Ipbria. xxx. dupsent sterre. Cleo
patrin die ruese. xi. dupsent sterre. ende
dese sijn ghedisponeert te samen om
wrake te hebbē vā haren vruendē die
hier bleuen sijn. mer die coninc caspus
sone heeft hem liedē ghelept. dat si lut
tel profijts daer aen doen sullen alst
merckelic aent schijn heeft gheweest.
Alous ghi heerē al te samen weet ghi
alle die waerheit en allet opledē die
stercke onser lieden. Die keiser heyn
dric vā Ipmboich seide. hoor papiene
oft ic v op v gheloue liet int heyn gaen
cotten califfē. en dat ghi hē seyder dat
hi quaem lossen sijn scheepen om te
varen weder in sijn landt. en dat hy
bidde dat ic hem dat consenterē wilde
en mi voor eeuwelic onderdanich te
sijn. en mi hier af een antwoort vrin
ghen wat sijns sins is. Wildy my dit
belouē en cloppen op uwen tant ten
sal v niet ont profijtelich sijn. Daer op
die amerael antwoorde her keiser en
ghi pincen te samē. ic wil v dat swerē
by al onse goden en v dat cloppen op
mijnē tandt weder bi v te comene en
v bootschap wel en vastelic te voldoē
als mā vā eerē. en ic beloue en sweer
v sulcken woorden daer te vermanē
die v en alle die uwe sullen profijteren
En ic cloppe hier op mijnē tandt als
dat ic als een goet hepdē man weder
by v comē sal. en v bootschap doē als
een goet sara sijn is schuldich vā doen
Alous nam hi olof aen heyndric en
aen alle sijn heerē en hi ghinc doē sijn
bootschape. heyndric die keiser etli
tes demofoen die hertoghe van Ipm
boich des keisers vader. en die graue

van athenen bleuen al te samē bi een
om te ordineren der hepdenē verduet
en daer nae schiedē si vā malcanderē
Hoe die amerael quā bi den califfē
en bi alle sijn heerē. en hoe hi sijn woor
den dede voot alle sijn pincē daer hē
die keiser heyndric mede belast hadde.

¶ Dar. C. xi. capittel.

HIs die amerael aldus vanden
heerē den keiser en sijn pincen
ghelchepdē was. so is hi ghetomē int
heyn bi dē califfē. en hi groete die herē
al te samen nae sijnder wet dat was
in amet nykebus en balentroen iupi
trin en mer allen haer godē daer si aē
gelouē. daer mer groete hi den califfē
en voot alle die ander die bi hē warē
Die califfē en die ander coninghē en
heerē die daer tegenwoordich stonde
hieten hem feestelike willecome. en si
maechden hē hoe hi stont metten kei
ser en met sijn lieden Daer op dat die
amerael antwoorde ende seide. outsa
ghi heerē ghi pincen te samen. wildy
hoirē mijn woordē en den last der her
stenē heerē die sal ic v verclare op dat
ghi mi audiencie gheue wilt vā hoirē.
en swijghē totter tijt roe dat ic volseyt
sal hebbē en verclart dē last des kei
sers en alle sijn heerē. Doen sprac die
coninc vā Ipbria het is reden en recht
dat mē v ghehoor gheeft en gheue sal
tot dat ghi volseyt hebt. Die coninc vā
capadocien seide ooc dier ghelike. en
so deden alle die ander pincen souda
nen ameralen potestaten dier bi wa
ren. En die ruese cleopatrin seide het
califfē sijn redene moet ghehoor we
sen. en also moghen wi weten die me
ninghe der herstenē heerē en wat ha
ren sin is. Die califfē van baldac ant
woorde daer op ende seide. outsa heer

c ij